

ऊर्जा खपत वृद्धि तथा निर्यात रणनीति, २०८३

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ – २०९२/९३)

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाडौं

विषयसूची

१. पृष्ठभूमि.....	3
२. चुनौती तथा अवसर.....	4
२.१ चुनौती.....	4
२.२ अवसर.....	4
३. दूरदृष्टि, परिलक्ष्य तथा लक्ष्य.....	5
३.१. दूरदृष्टि.....	5
३.२. परिलक्ष्य.....	5
३.३. लक्ष्य.....	5
४. उद्देश्य.....	6
५. रणनीति र कार्यनीति.....	6
६. कार्ययोजना.....	9
७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	9
८. अपेक्षित उपलब्धि.....	9
९. सम्भावित जोखिमको विश्लेषण र सोको व्यवस्थापन.....	10
अनुसूची: कार्य योजना.....	12

१. पृष्ठभूमि

नेपालको जलविद्युत विकासको इतिहास निकै पुरानो भए तापनि यसको व्यावसायिक विस्तार पछिल्ला दशकहरूमा मात्र तीव्र भएको छ। वि.सं. १९६८ मा निर्माण सम्पन्न भएको ५०० किलोवाट क्षमताको फर्पिङ जलविद्युत आयोजना नेपालको आधुनिक ऊर्जा विकासको प्रारम्भिक बिन्दु हो। वि.सं. २०४१ मा नेपाल विद्युत प्राधिकरण ऐन जारी भई विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरणलाई एकीकृत गरियो। तत् पश्चात जारी भएको विद्युत ऐन, २०४९ र जलस्रोत ऐन, २०४९ ले निजी क्षेत्रको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै ऊर्जा क्षेत्रमा उदारीकरण ल्यायो।

हाल नेपालको कुल विद्युत जडित क्षमता करिब ४,०८६ मेगावाट पुगेको छ, जसमा निजी क्षेत्रको योगदान उल्लेखनीय छ। राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडको विस्तारसँगै करिब ९८ प्रतिशत जनसंख्यामा विद्युतको पहुँच पुगिसकेको छ भने प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत ४५० युनिटको हाराहारीमा पुगेको छ। सन् २०४५ सम्ममा खूद शून्य कार्बन उत्सर्जन (Net Zero) को लक्ष्य हासिल गर्ने राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुरूप खनिज इन्धनको परनिर्भरता घटाई स्वदेशी स्वच्छ ऊर्जाको खपत बढाउनु अपरिहार्य छ। पछिल्लो समयमा नेपालले भारतसँग १० वर्षमा १०,००० मेगावाट विद्युत निर्यात गर्ने दीर्घकालीन विद्युत व्यापार सम्झौता गरेको छ। करिब १,२०० मेगावाटसम्म विद्युत भारत र बंगलादेशतर्फ आयात-निर्यात भइरहेको अवस्था छ।

पछिल्लो दशक ऊर्जा क्षेत्रमा उल्लेख्य प्रगति भए तापनि मौसमी असन्तुलन र न्यून आन्तरिक खपत प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको छ। वर्षायाममा आन्तरिक खपत पश्चात बाकी रहने विद्युत खेर जाने र हिउँदमा उत्पादन घटेर माग धान्न विद्युत आयात गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान छ। यस्तो अवस्थामा वर्षेभरि आन्तरिक मागलाई पूर्ति गर्न सकिने गरी सन्तुलित रूपमा विद्युत आयोजनाहरूको विकास गर्दै आन्तरिक माग सिर्जना गरी प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत १,५०० किलोवाट घण्टा पुऱ्याउने र अतिरिक्त उत्पादित विद्युतलाई बढी माग हुने र उच्च मूल्य प्राप्त हुने पिक समयमा निर्यात गर्न सकेमा नेपालको राजस्वमा उल्लेख्य वृद्धि भई व्यापार घाटा न्यूनीकरणमा सहयोग पुग्छ।

नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदको मिति २०८२ चैत्र १३ को बैठकबाट स्वीकृत शासकीय सुधार सम्बन्धी एकसय कार्यसूचीमा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयलाई एक महिनाभित्र ऊर्जा निर्यात रणनीति तयार गर्न र पिक समयको विद्युत निर्यातलाई उच्च मूल्यमा बिक्री गर्ने व्यवस्था मिलाउन उल्लेख छ। सोही योजना (आ.व. २०८१/८२-२०८५/८६) ले जडित क्षमता ११,७६९ मेगावाट पुऱ्याउने र प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत ७०० किलोवाट घण्टा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ भने ऊर्जा विकास मार्गचित्र २०८१ ले सन् २०३५ सम्ममा २८,५०० मेगावाट उत्पादन गरी १५,००० मेगावाट निर्यात गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ। यसै परिप्रेक्ष्यमा आन्तरिक खपतलाई प्राथमिकता दिँदै बचत हुने विद्युतलाई

क्षेत्रीय बजारमा प्रतिस्पर्धी दरमा निर्यात गरी व्यापार घाटा न्यूनीकरण तथा समग्र आर्थिक समृद्धि हासिल गर्नु यस रणनीतिक योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ।

२. चुनौती तथा अवसर

२.१ चुनौती

- (१) वितरण प्रणालीको क्षमता र गुणस्तर कमजोर हुनु।
- (२) औद्योगिक क्षेत्रमा गुणस्तरीय तथा विश्वसनीय विद्युत आपूर्तिको अभाव हुनु।
- (३) घरायसी तथा व्यावसायिक क्षेत्रमा बढी विद्युत खपत गर्ने उपकरणको प्रयोग वृद्धि गर्नु।
- (४) कृषि, सिंचाइ तथा औद्योगिक क्षेत्रमा विद्युत प्रयोग वृद्धि गर्नु।
- (५) विद्युतीय सवारी चार्जिङ पूर्वाधारको अभाव हुनु।
- (६) डाटा सेन्टर, हरित हाइड्रोजन, मल उत्पादन गर्ने उद्योग, आधुनिक इट्टा भट्टा जस्ता विद्युत खपत गर्ने सघन उद्योगहरूको न्यून विकास हुनु।
- (७) आन्तरिक विद्युतको माग पूर्ति भए पश्चात् बचत भएको विद्युतलाई निर्यात योग्य वस्तुको रूपमा द्विपक्षीय, उपक्षेत्रीय तथा क्षेत्रीय बजारमा पुऱ्याउनु तथा सोका लागि आन्तरिक तथा अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन तथा सम्बद्ध संरचनाहरूको पर्याप्त विकास गर्नु।
- (८) विद्युतको आन्तरिक माग पूर्ति तथा क्षेत्रीय बजारको आवश्यकता अनुसार निर्यात गर्न उपयुक्त ठूला जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाको विकास गर्नु।
- (९) छिमेकी मुलुकको नीति तथा नियम र नेपालको विद्युत उत्पादन र आयात-निर्यात सम्बन्धी नीति तथा प्रक्रिया बीच सामन्जस्यता कायम गर्नु।
- (१०) विद्युत व्यापारमा निजी क्षेत्रको समेत सहभागिता गराउन कानूनी व्यवस्थाको अभाव हुनु।
- (११) नेपालमा उत्पादित विद्युतको उच्च लागतका कारणले छिमेकी मुलुकको विद्युत बजारमा प्रतिस्पर्धी हुनु।
- (१२) नेपालको राष्ट्रिय ग्रिड प्रणालीलाई छिमेकी मुलुकको ग्रिड प्रणाली स्तरमा विकास गर्नु।
- (१३) नेपालमा प्रतिस्पर्धी विद्युत बजारको विकास गरी छिमेकी देशहरूको विद्युत बजारसंग समन्वित प्रणाली निर्माण गर्नु।

२.२ अवसर

- (१) जलविद्युतलाई निर्यात योग्य वस्तुको रूपमा विकास गरी वार्षिक व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्ने उच्च सम्भावना हुनु।

- (२) यातायात, घरायसी तथा औद्योगिक क्षेत्रमा विद्युत विस्तार गरी आन्तरिक खपत उल्लेख्य रूपमा बृद्धि गर्ने सम्भावना हुनु।
- (३) देशमै उत्पादित स्वच्छ विद्युत ऊर्जाको प्रयोग मार्फत दीर्घकालीन ऊर्जा सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने आधार हुनु।
- (४) आन्तरिक खपत पश्चात बचत हुने विद्युतलाई द्विपक्षीय, उपक्षेत्रीय तथा क्षेत्रीय बजारमा निर्यात गर्ने पर्याप्त सम्भावना हुनु।
- (५) नेपाल र भारतबीच भएको दीर्घकालीन विद्युत व्यापार सम्झौता बमोजिम १० वर्षमा १०,००० मेगावाट विद्युत निर्यात गर्ने स्पष्ट आधार तयार हुनु।
- (६) नेपालमा विद्युत उत्पादन उच्च हुने याममा छिमेकी राष्ट्र भारत तथा बङ्गलादेशमा ऊर्जा माग उच्च रहनु र सो याममा उच्च विद्युत दर प्राप्त गर्नसक्ने सम्भावना हुनु।
- (७) कार्बन सून्य (Net Zero) को लक्ष्य राखेका छिमेकी मुलुकहरूका लागि नेपालको जलविद्युत हरित ऊर्जाको रूपमा आकर्षक विकल्प हुनु।
- (८) खनिज इन्धनको प्रतिस्थापन गरी विदेशी मुद्रा बचत तथा शोधनान्तर स्थिति बलियो बनाउने।
- (९) जलवायु वित्त (Climate Finance) तथा कार्बन बजारमा पहुँच बृद्धि गर्ने अवसर हुनु।
- (१०) ऊर्जा सघन उद्योग जस्तै Data Center, हरित हाईड्रोजन, रासायनिक मल कारखाना आदिको विकास मार्फत ऊर्जामा आधारित अर्थतन्त्र निर्माण गर्न सक्ने सम्भावना हुनु।

३. दूरदृष्टि, परिलक्ष्य तथा लक्ष्य

३.१. दूरदृष्टि

स्वच्छ ऊर्जाको अधिकतम र दिगो उपयोग गरी ऊर्जामा आत्मनिर्भर भई प्रतिस्पर्धी रूपमा विद्युत निर्यात गर्दै नेपाललाई क्षेत्रीय स्वच्छ ऊर्जा केन्द्रको रूपमा स्थापित गर्ने ।

३.२. परिलक्ष्य

विद्युत पूर्वाधारको तीव्र विकास, उत्पादन समिश्रणको सन्तुलन तथा कानूनी संरचना सुधारमार्फत आन्तरिक खपत पश्चात निर्यात बृद्धि गर्दै ऊर्जा क्षेत्रलाई आर्थिक विकासको प्रमुख आधार बनाउने।

३.३. लक्ष्य

सन् २०३५ सम्ममा प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत १,५०० युनिट पुऱ्याउने र कुल जडित क्षमता २८,५०० मेगावाट पुऱ्याई करिब १३,५०० मेगावाट आन्तरिक खपतका लागि तथा करिब १५,००० मेगावाट

विद्युत निर्यात क्षमता विकास गरी उत्पादन, प्रसारण, वितरण तथा बजार प्रणाली बीच समन्वय गरी द्विपक्षीय र उपक्षेत्रीय बजारमा नेपाललाई विश्वसनीय स्वच्छ ऊर्जा आपूर्तिकर्ताको रूपमा स्थापित गर्ने।

४. उद्देश्य

- (१) स्वच्छ उर्जामा आधारित विद्युत उत्पादन वृद्धि गरी अन्तरिक खपत तथा निर्यातका लागि दिगो ऊर्जाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने,
- (२) जलाशययुक्त, अर्धजलाशययुक्त, पम्प स्टोरेज, बैट्री इनर्जी स्टोरेज लगायतका आयोजनाहरू प्राथमिकतासाथ विकास गरी प्रणालीको फर्म (Firm) तथा डिस्पेचेबल (Dispatchable) क्षमता बृद्धि गर्ने,
- (३) आन्तरिक प्रसारण तथा वितरण प्रणालीलाई सुदृढ, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउने,
- (४) आगामी दुई वर्षभित्रमा पूर्णरूपमा विद्युतीकरण गरी विद्युतको पहुँच र प्रयोग विस्तार गर्ने,
- (५) यातायात क्षेत्रमा पेट्रोलियम पदार्थको निर्भरता घटाउँदै विद्युतीय सवारी तथा पूर्वाधारको विस्तार हुने वातावरण सिर्जना गर्ने,
- (६) उच्च क्षमताका आन्तरिक तथा अन्तरदेशीय प्रसारण संरचनाको निर्माणलाई द्रुत गतिमा विस्तार गरी निर्यातको लागि प्रसारण पूर्वाधारको सुनिश्चितता गर्ने,
- (७) आन्तरिक खपत पश्चात बचत हुने विद्युत ऊर्जाको निर्यात अभिवृद्धि गर्ने,
- (८) उच्च दर प्राप्त हुने समयमा लक्षित विद्युत निर्यात मार्फत राजस्व वृद्धिमा सहयोग पुर्याउने,
- (९) विद्युत व्यापार तथा प्रसारण पूर्वाधारको निर्माणमा निजी क्षेत्र समेतलाई सहभागी गराउने।

५. रणनीति र कार्यनीति

रणनीति १: विद्युत उत्पादन र प्रसारण क्षमता वृद्धि गर्ने

- *कार्यनीति १.१:* साना तथा मझौला विद्युत आयोजनामा आन्तरिक पुँजी परिचालन गरिनेछ।
- *कार्यनीति १.२:* ठूला अर्ध-जलाशययुक्त तथा जलाशययुक्त आयोजनाको निर्माणमा निजी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गरिनेछ।
- *कार्यनीति १.३:* विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण तथा विकासमा स्वदेशी तथा विदेशी निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराइनेछ।
- *कार्यनीति १.४:* वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृति, वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्ति, वन कटान तथा जग्गा प्राप्ति प्रक्रियालाई सहजीकरण तथा सरलीकरण गरिनेछ।

रणनीति २: आन्तरिक विद्युत आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी र भरपर्दो बनाउने

- *कार्यनीति २.१:* निर्माणधीन आन्तरिक विद्युत प्रसारण तथा वितरण आयोजनालाई समयमा सम्पन्न गरिनेछ।
- *कार्यनीति २.२:* विद्युत उत्पादन वृद्धिका आधारमा कोरिडोरमा आधारित आन्तरिक प्रसारण तथा वितरण प्रणाली विस्तार तथा सुदृढीकरणलाई तीव्रता दिइनेछ।
- *कार्यनीति २.३:* औद्योगिक क्षेत्र लक्षित विद्युत प्रसारण तथा वितरण संरचनाको विस्तार तथा सुदृढीकरण गरिनेछ।
- *कार्यनीति २.४:* वितरण प्रणालीको आधुनिकीकरण गरिनेछ।

रणनीति ३: घरायसी, व्यावसायिक, यातायात, औद्योगिक, कृषि तथा सिँचाइ क्षेत्रमा विद्युत उपयोगको प्रवर्द्धन गर्ने

- *कार्यनीति ३.१:* एल.पी. ग्यासको अनुदान क्रमशः घटाई घरायसी र व्यावसायिक भान्सामा विद्युतीय चुल्होको अधिकतम प्रयोगलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गर्न पहल गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.२:* सरकारी कार्यालय र सुरक्षा निकाय तथा सार्वजनिक संस्थानमा विद्युतीय चुल्हो र ऊर्जा किफायती विद्युतीय उपकरणको प्रयोगलाई क्रमशः अनिवार्य गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.३:* स्वास्थ्य, शिक्षा, होटल एवं सेवा क्षेत्र लगायतमा ऊर्जा किफायती विद्युतीय उपकरणको प्रयोगलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.४:* परम्पारगत विद्युतीय मिटरलाई स्मार्ट मिटरले क्रमशः प्रतिस्थापन गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.५:* विद्युतीय सवारी साधन तथा चार्जिङ स्टेशनलाई तीव्र विस्तार गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.६:* खनिज इन्धनबाट चल्ने सवारीलाई विद्युतीय सवारी साधनमा रूपान्तरण (Modification) गर्न आवश्यक कानूनी प्रवन्ध तथा सहूलियत प्रदान गर्न पहल गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.७:* उद्योग तथा ठुला विद्युत उपभोगतामा अनिवार्य ऊर्जा परीक्षण (Energy Audit) गरी ऊर्जा किफायती उपकरणको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.८:* रासायनिक मल कारखाना, आधुनिक इट्टाभट्टा, डेटा सेन्टर जस्ता विद्युत सघन उद्योगहरूको प्रवर्द्धन गर्न विद्युत महशुलमा विशेष सहूलियत दिइनेछ।
- *कार्यनीति ३.९:* सिँचाइका लागि क्लस्टरमा आधारित “डेडिकेटेड एग्रिकल्चर फिडर” निर्माण गरिनेछ।

- *कार्यनीति ३.१०:* सिँचाइका लागि प्रयोग हुने पम्पलाई विद्युतीय पम्पले प्रतिस्थापन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ र कृषि उपकरण (श्रेसर, ट्रिलर) मा विद्युतीय प्रविधि प्रयोग गर्न सहूलियत प्रदान गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.११:* शीतभण्डार तथा कृषिमा आधारित उद्योगका लागि विशेष विद्युत महसुलको व्यवस्था गरिनेछ।
- *कार्यनीति ३.१२:* प्रमुख राजमार्गमा विद्युतीय सडक बत्ती जडान गरिनेछ।

रणनीति ४: अन्तरदेशीय प्रसारण संरचनाको विकास र राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र (LDC) को स्तरोन्नति गर्ने

- *कार्यनीति ४.१:* निर्माणाधीन अन्तरदेशीय प्रसारण संरचनालाई समयमै सम्पन्न गरिनेछ।
- *कार्यनीति ४.२:* अध्ययन सम्पन्न भई निर्माणको तयारी चरणमा रहेका अन्तरदेशीय प्रसारण संरचनाको निर्माण कार्य शुरू गरी द्रुतगतिमा सम्पन्न गरिनेछ।
- *कार्यनीति ४.३:* राष्ट्रिय भार प्रेषण केन्द्र (LDC) लाई स्तरोन्नति गरी ग्रिड सञ्चालनलाई विश्वसनीय बनाइनेछ।
- *कार्यनीति ४.४:* उन्नत भार प्रक्षेपण, सेड्युलिङ्ग र डिस्प्याच प्रणालीको विकास गरिनेछ।

रणनीति ५: विद्युत निर्यात तथा बजार व्यवस्थापन गर्ने

- *कार्यनीति ५.१:* विद्युत उत्पादन सम्मिश्रणका लागि अर्ध-जलाशययुक्त तथा जलाशययुक्त आयोजनाको विद्युत खरिद सम्झौतालाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- *कार्यनीति ५.२:* अर्ध-जलाशययुक्त तथा जलाशययुक्त आयोजनाको सञ्चालनलाई भारतीय बजारको उच्चदर प्राप्त हुने समयसँग तादात्म्यता मिलाइनेछ।
- *कार्यनीति ५.३:* भारतको DAM, RTM लगायत अन्य मार्केट सेगमेन्टमा नेपालको जलविद्युतलाई प्राथमिकताका साथ सहभागी गराउने प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ।
- *कार्यनीति ५.४:* दीर्घकालीन तथा मौसमी विद्युत खरिद बिक्रि सम्झौताका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ।
- *कार्यनीति ५.५:* विद्युत निर्यातलाई उच्च मूल्य प्राप्त हुने समयमा केन्द्रित गरिनेछ।

रणनीति ६: कानूनी तथा संस्थागत सुधार गर्ने

- *कार्यनीति ६.१:* विद्युत व्यापारमा निजी क्षेत्रलाई समेत सहभागी गराउन कानूनी प्रबन्ध गरिनेछ।

- *कार्यनीति ६.२:* विद्युत निर्यातबाट देशका लागि लाभ वृद्धि गर्न बहुआयामिक रूपमा विद्युतको द्विपक्षीय तथा क्षेत्रीय बजारको विकास गर्दै अन्तरराष्ट्रिय विद्युत बजारमा पहुँचसम्बन्धी स्पष्ट व्यवस्था गरिनेछ।
- *कार्यनीति ६.३:* छिमेकी मुलुकका ऊर्जा सम्बन्धी ऐन/कानून अनुसार ऊर्जा निर्यात गर्ने विधि तथा प्रक्रियामा सामन्जस्यता कायम गरिनेछ।
- *कार्यनीति ६.४:* अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरिनेछ।
- *कार्यनीति ६.५:* बहुक्रेता-बिक्रेता विद्युत बजारका लागि आवश्यक पर्ने नियमनकारी तथा बजारसम्बन्धी व्यवस्थाहरू तोकिनेछ।

६. कार्ययोजना

विस्तृत कार्ययोजना अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ।

७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

- (१) ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयका सहसचिवको संयोजकत्वमा अनुगमन समिति गठन गरी रणनीतिका कार्यहरूको नियमित अनुगमन गरिनेछ।
- (२) प्राप्त उपलब्धिहरूको त्रैमासिक समीक्षा गरी अनुगमन समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार रणनीति परिमार्जन गर्न सक्नेछ।

८. अपेक्षित उपलब्धि

- (१) विद्युत ऊर्जा निर्यातमा अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुनेछ।
- (२) व्यापार घाटामा उल्लेख्य कमी तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा ऊर्जा क्षेत्रको योगदानमा उल्लेख्य रूपमा वृद्धि हुनेछ।
- (३) प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत करिब १५०० युनिट पुग्नुका साथै शतप्रतिशत जनसंख्यामा भरपर्दो विद्युत पहुँच सुनिश्चित हुनेछ।
- (४) उच्च माग हुने समयमा विद्युत निर्यात बढ्दै औसत निर्यात दर र राजस्वमा वृद्धि हुनेछ।
- (५) आन्तरिक खपत भई बचत हुने विद्युतको प्रभावकारी बजार व्यवस्थापन सुनिश्चित हुनेछ।
- (६) वातावरणीय प्रदूषणमा कमी आउने तथा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिसमा योगदान पुग्नेछ।

९. सम्भावित जोखिमको विश्लेषण र सोको व्यवस्थापन

यस रणनीतिका लक्ष्य कार्यान्वयनमा सम्भावित जोखिमहरूको पहिचान तथा विश्लेषण गर्न सक्ने र पहिचान गरिएका जोखिमको व्यवस्थापन गर्नका लागि आवश्यक विधि पद्धतिको विकास तथा सोको लागि क्षमता हासिल गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

९.१ सम्भावित जोखिमको विश्लेषण

रणनीतिक लक्ष्यहरू हासिल गर्ने क्रममा आइपर्न सक्ने प्रमुख जोखिमहरूलाई देहाय बमोजिम विश्लेषण गरिएको छः

- **जलवायु तथा प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम:** नेपालको विविधायुक्त भू-बनोटका कारण बाढी, पहिरो, भूकम्प र जलवायु परिवर्तनले गर्दा हिमनदीहरू पग्लिएर आउने बाढी (GLOF) जस्ता प्रकोपहरूबाट जलविद्युत आयोजना र प्रसारण लाइनमा ठूलो क्षति पुग्न सक्ने उच्च जोखिम रहेको छ।
- **आर्थिक तथा वित्तीय जोखिम:** विश्वव्यापी आर्थिक मन्दी, डलरको विनिमय दरमा हुने उतारचढाव र ठूला जलाशययुक्त आयोजनाका लागि आवश्यक वैदेशिक लगानी समयमै नजुट्ने जोखिम विद्यमान छ।
- **पूर्वाधार र आपूर्ति शृङ्खलाको जोखिम:** आयोजना निर्माणका लागि आवश्यक विष्फोटक पदार्थ, फलाम र अन्य निर्माण उपकरणको आपूर्ति शृङ्खलामा अवरोध (Supply Chain Disruption) आउँदा आयोजनाको लागत र समय बढ्ने जोखिम छ।
- **प्राविधिक तथा साइबर जोखिम:** विद्युत प्रणालीमा आधुनिक प्रविधि (स्मार्ट ग्रिड/मिटर) अपनाउँदा ऊर्जा प्रणालीमा साइबर सुरक्षा (Cyber Security) सम्बन्धी जोखिमहरू बढ्न सक्छ ।
- **सामाजिक तथा जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी जोखिम:** जग्गा प्राप्ति, मुआब्जा निर्धारण, वन क्षेत्रको भोगाधिकार सम्बन्धी विषयहरू, साथै आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय बासिन्दाहरूको सम्भावित विस्थापन र पुनर्स्थापन प्रकृत्यामा उत्पन्न हुन सक्ने अवरोधका कारणले आयोजना कार्यान्वयनमा ढिलाई हुन सक्ने जोखिम हुन सक्छ ।
- **खपत वृद्धिका पूर्वाधार जोखिम:** विद्युत वितरण प्रणाली र ट्रान्सफर्मरहरू पुरानो र कमजोर हुनुले घरायसी क्षेत्रमा इन्डक्सन चुल्हो र ठूला उपकरणको भार धान्न नसक्ने तथा माग अनुसारको गुणस्तरीय विद्युत आपूर्ति नहुने जोखिम छ। साथै, ग्रामीण क्षेत्रमा पूर्ण विद्युतीकरणको अभावले विद्युतीय प्रविधिको पहुँचमा बाधा पुग्ने देखिन्छ।
- **समन्वयको जोखिम:** अन्तर मन्त्रालय तथा निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वयको अभाव भएमा योजना कार्यान्वयनमा ढिलाइ हुन सक्छ।

१.२ जोखिम व्यवस्थापन रणनीति

पहिचान गरिएका जोखिमहरूलाई न्यूनीकरण गर्न देहाय बमोजिमका व्यवस्थापन उपायहरू अवलम्बन गरिनेछः

- **जलवायु अनुकूलित डिजाइन:** आयोजनाको डिजाइन गर्दा जलवायु जोखिम लेखाजोखा (Climate Risk Assessment) अनिवार्य गर्ने र अन्तर्राष्ट्रियस्तरका “Climate Resilient Design” सम्बन्धी मार्गनिर्देशनहरू पालना गरिनेछ।
- **एकीकृत सूचना प्रणाली:** प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने क्षति कम गर्न जल-मौसम सम्बन्धी एकीकृत पूर्वसूचना र सुरक्षा सूचना प्रणाली (Hazard and Safety Information System) विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
- **वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण:** विनिमय दर र ब्याजदर जोखिम व्यवस्थापनका लागि “Hedging Fund” को प्रभावकारी परिचालन गर्ने र “Climate Financing” तथा हरित ऋणपत्र (Green Bond) जस्ता नवीन वित्तीय उपकरणहरू मार्फत लगानी जुटाइनेछ।
- **प्रक्रियागत सरलीकरण:** जग्गा प्राप्ति र वन क्षेत्र प्रयोगको अवरोध हटाउन “Standard Checklist” तयार गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र मुआब्जा वितरण प्रक्रियालाई सरलीकृत र द्रुत (Fast-track) बनाइनेछ।
- **प्रविधि र साइबर सुरक्षा:** ऊर्जा प्रणालीलाई सुरक्षित बनाउन नियमित “साइबर सुरक्षा अडिट” गर्ने र स्मार्ट ग्रिड प्रविधि मार्फत प्राविधिक चुहावट नियन्त्रण गरिनेछ।
- **सामाजिक अपनत्व र पुनर्स्थापना:** विद्युत आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीयहरूका लागि उचित मुआब्जा, पुनर्स्थापना योजना र “Community Support Program” मार्फत आयोजनामा स्थानीयको अपनत्व वृद्धि गरिनेछ।
- **वितरण प्रणालीको सबलीकरण:** घरायसी खपत बढाउन कम क्षमताका मिटरलाई उच्च क्षमताका मिटरले प्रतिस्थापन गर्ने, आवश्यकता अनुसार ट्रान्सफरको क्षमता विस्तार गर्ने, वितरण प्रणालीमा स्मार्ट ग्रिड तथा स्मार्ट मिटर प्रविधि लागू गरी भोल्टेजको स्थिरता कायम गरिनेछ। साथै, विद्युत पहुँच नभएका ग्रामीण क्षेत्रमा ग्रिड विस्तार तथा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ।
- **अन्तर निकाय समन्वय:** सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वयको लागि एक संयन्त्र बनाइनेछ।

१. विद्युत उत्पादन विस्तार

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	क्षमता (MW)	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
रघुगंगा जलविद्युत आयोजना	४० मे.वा	रघुगंगा ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८३/८४ सम्म (१०० दिन भित्र)
तनहुँ जलविद्युत आयोजना	१४० मे.वा	तनहुँ ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८५/८६ सम्म
माथिल्लो मोदी-ए	४२ मे.वा	माथिल्लो मोदी ज. वि.कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८६/८७ सम्म
माथिल्लो मोदी	१८.२ मे.वा	नेपाल विद्युत प्राधिकरण.	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८६/८७ सम्म
माथिल्लो त्रिशुली ३बी	३७ मे.वा.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण.	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास	२०८४/८५ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	क्षमता (MW)	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
			विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	
बुढीगण्डकी जलाशययुक्त आयोजना	१२०० मे.वा	बुढीगण्डकी जलविद्युत कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९१ सम्म
दूधकोशी जलाशययुक्त आयोजना	६७० मे.वा	दुधकोशी ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९१ सम्म
माथिल्लो अरुण	१०६१ मे.वा	माथिल्लो अरुण ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९१ सम्म
अरुण-४ जलविद्युत आयोजना	४९० मे.वा	नेपाल विद्युत प्राधिकरण/ सतलज	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग	२०९० सम्म
नलगाड	४१७ मे.वा	नलगाड ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, विद्युत उत्पादन	२०९१ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	क्षमता (MW)	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
			कम्पनी, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	
चैनपुर-सेती	२१० मे.वा	चैनपुर-सेती ज.वि.कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८७ सम्म
तामाकोशी-५	९९ मे.वा	तामाकोशी ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८६ सम्म
नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	२८१ मे.वा	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९२ सम्म
बेतन कर्णाली जलविद्युत आयोजना	४३९ मे.वा	बेतन कर्णाली ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९० सम्म
उत्तरगंगा जलविद्युत आयोजना	८२८ मे.वा	उत्तरगंगा ज.वि. कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९२ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	क्षमता (MW)	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट प्रवर्द्धित सौर्य ऊर्जा (Solar PV) आयोजना	१०००+ मे.वा	सम्बन्धित प्रवर्द्धक	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८५ सम्म
सरकारी कम्पनी र नेपाल विद्युत प्राधिकरण तथा सहायक कम्पनीद्वारा प्रवर्द्धित अन्य आयोजनाहरू	करिब ३,५०० मे.वा	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग	२०९२ सम्म
स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकको संस्था (IPPs) द्वारा प्रवर्द्धित आयोजनाहरू (सौर्य तथा Export Oriented आयोजना सहित)	करिब १४,००० मे.वा	प्रवर्द्धक कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९२ सम्म
कुल उत्पादन वृद्धि लक्ष्य (२०३५)	२४,५०० मे.वा			२०९२/९३ सम्म

२. प्रसारण पूर्वाधार विस्तार

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	भोल्टेज स्तर	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
१. आन्तरिक प्रसारण क्षमता अभिवृद्धि				
हेटौंडा-ढल्केवर-ईनरूवा प्रसारण लाइन (हेटौंडा-ढल्केवर खण्ड)	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०८२/८३ सम्म
नयाँ खिम्ती - बारबिसे - काठमाडौं प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	स्थानीय तह / वन मन्त्रालय	२०८४/८५ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	भोल्टेज स्तर	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
हेटौंडा- रातमाटे - लप्सीफेदी - न्यू दमौली - न्यू बुटवल	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०८६/८७ सम्म
नयाँ बुटवल - लमही प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०८७/८८ सम्म
लमही-छिन्चु-दोदोधारा प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०८९/९० सम्म
किमाथांका-हाइटार-सितलपाटी प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९९/९० सम्म
अरुण हब (सितलपाटी) - ईनरुवा प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण / राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९९/९० सम्म
तिङ्गला-नयाँ खिम्ती- ढल्केबर प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९९/९० सम्म
ईनरुवा-अनारमणी प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९०/९१ सम्म
फुकोट-बेतन-दोदोधारा प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९९/९० सम्म
तिङ्गला - दुधकोशी-ढल्केबार प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९०/९१ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	भोल्टेज स्तर	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
भेरी कोरिडोर प्रसारण लाइन (डबल सर्किट)	४०० के.भी.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०१०/११ सम्म
सेती कोरिडोर प्रसारण लाइन (डबल सर्किट)	४०० के.भी.	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०१०/११ सम्म
दोदोधरा-अत्तरिया-लम्की प्रसारण लाइन	४०० के.भी	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०११/१२ सम्म
२. अन्तरदेशीय प्रसारण क्षमता अभिवृद्धि				
ढल्केवर-मुजफ्फरपुर-सितामढी अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८३/८४ सम्म
बुटवल-गोरखपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण/ बुटवल-गोरखपुर ट्रान्समिसन कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८३/८४ सम्म
नानपारा-नेपालगञ्ज अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	१३२ के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८३/८४ सम्म
इनरुवा-पुर्णिया अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण/ ऊर्जा,	परराष्ट्र मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८९/९० सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	भोल्टेज स्तर	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
		जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय		
लमकी (दोदोधारा) -बरेली अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण / ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	परराष्ट्र मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८९/९० सम्म
लमही-लखनउ अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०९१/९२ सम्म
निजगढ-मोतिहारी अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०९२/९३ सम्म
चमेलिया-जौलजिवी अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	२२० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय / भारत सरकार	२०८४/८५ सम्म
ढल्केवर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय लाइन Reconductoring	४०० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०९३/९४ सम्म
चिलिमे हब—केरुङ्ग अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन	४००/२२० के.भी.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ	२०९३/९४ सम्म

प्रमुख आयोजना/क्रियाकलाप	भोल्टेज स्तर	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
			मन्त्रालय/चीन सरकार	
स्मार्ट ग्रिड र सबस्टेसन आधुनिकीकरण	विभिन्न स्तर	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	निरन्तर
सबस्टेसन क्षमता विस्तार	४०,००० एम.भी.ए	नेपाल विद्युत प्राधिकरण/राष्ट्रिय प्रशासन ग्रिड कम्पनी	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय/अर्थ मन्त्रालय/विद्युत विकास विभाग	२०९२/९३ सम्म

३. वितरण प्रणाली तथा आधुनिकीकरण

प्रमुख क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
५ बाट १५/३० एम्पियर लोड वृद्धि	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	निरन्तर
स्मार्ट मिटर जडान अभियान	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	निरन्तर
भूमिगत वितरण प्रणाली	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	२०८५ सम्म
एग्रिकल्चर फिडर निर्माण	नेपाल विद्युत प्राधिकरण/कृषि मन्त्रालय	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	निरन्तर

४. विद्युत माग वृद्धि

प्रमुख क्षेत्र	प्रमुख क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
घरायसी (Cooking)	एल.पी. ग्यास अनुदान खारेजी र विद्युतीय चूलोमा अनुदान	उद्योग मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०१२/१३ सम्म
यातायात (EV)	पेट्रोल पम्पमा चार्जिङ स्टेशन र सार्वजनिक EV मा प्राथमिकता/ देशभर चार्जिङ स्टेशनको संजाल विस्तार गर्ने ।	नेपाल विद्युत प्राधिकरण, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	२०१२/१३ सम्म
	देशभर चार्जिङ स्टेशनको संजाल विस्तार गर्ने ।			२०८५/८६ सम्म
	प्रमुख शहरहरूमा विद्युतीय बस र ट्रली बस सञ्चालन गरी आन्तरिक विद्युत खपत क्षमता विकास गर्ने ।	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	२०१२/१३ सम्म
औद्योगिक	कोइला बोयलरलाई विद्युतीय बोयलर/भट्टीले प्रतिस्थापन	उद्योग मन्त्रालय	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	२०१२/१३ सम्म

प्रमुख क्षेत्र	प्रमुख क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
कृषि	महसुलमा सहूलियत र १००% विद्युतीय सिँचाइ पम्पमा रूपान्तरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०९२/९३ सम्म
नयाँ उद्योग	रासायनिक मल र डेटा सेन्टर स्थापना लगायतका ऊर्जा सघन उद्योग संचालनका लागि विशेष विद्युत महसुल निर्धारण	उद्योग मन्त्रालय	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०८३/८४ सम्म

५. कानूनी र संस्थागत सुधार

प्रमुख कार्यसूची	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
विद्युत नीति तर्जुमा	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, कानून मन्त्रालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	६ महिनाभित्र
विद्युतसँग सम्बन्धित ऐन/ नियमावलीको संशोधन र एकिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	संघिय संसद, अर्थ मन्त्रालय, कानून मन्त्रालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	१ वर्षभित्र

प्रमुख कार्यसूची	जिम्मेवार निकाय	समन्वयकारी निकाय	समय सीमा
PPA र अनुमतिपत्र निर्णय	वि.वि.वि, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय	१८० दिनभित्र
विद्युत व्यापारमा निजी क्षेत्रको सहभागिता सम्बन्धी व्यवस्था	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, वि.वि.वि, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, नियमन आयोग	१ वर्षभित्र
नेपाल विद्युत प्राधिकरण. पुनर्संरचना	नेपाल विद्युत प्राधिकरण., ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	२ वर्षभित्र
दीर्घकालीन वित्तीय स्रोत व्यवस्थापनका लागि बहुआयमिक वित्तीय संरचनाको विकास	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	HIDCL, अर्थ मन्त्रालय	६ महिनाभित्र
नतिजामुलक अनुगमन	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	निरन्तर